

Alma-Ruut Karjalainen

Lapsi luovana tekijänä

Teatterimuskari lasten osallisuuden vahvistajana

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikki

Opinnäytetyö

13.11.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Alma-Ruut Karjalainen Lapsi luovana tekijänä – Teatterimuskari lasten osallisuuden vahvistajana 31 sivua + 3 liitettä 13.11.2017
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja(t)	MuT Annu Tuovila
<p>Esittelen opinnäytetyössäni keväällä 2017 toteutetun teatterimuskarin kokeilujakson. Kokeilujaksoon osallistui viisivuotiaiden päiväkotiryhmä Vehnätien päiväkodista Vantaalta. Teatterimuskari toteutettiin kolmena päivänä Lasten Taidetalo Pessin tiloissa Tikkurilassa, Vantaalla. Kokeilussa musiikkileikkikoulun työtavat nivottiin yhteen draamakasvatuksen kanssa. Työn tavoitteena oli lisätä lasten osallisuutta taidekasvatuksessa.</p> <p>Työssä esittelen harjoitteita, joiden avulla lapset voivat toimia luovina tekijöinä teatterimuskaritunneilla. Lisäksi tarkastelen kahden opettajan yhteistyön toteutumista ja pohdin mitä uusia työkaluja sain kokeilusta taidekasvattajana.</p> <p>Keräsin kokeilusta aineistoa videoimalla teatterimuskarin kolme opetustuntia. Lisäksi haastattelin teatterimuskariin osallistuneita lapsia, toista teatterimuskarin opettajaa sekä Lasten Taidetalo Pessin kulttuurituottajaa ja Vehnätien päiväkodin henkilökuntaa teatterimuskari-kokeilun onnistumisesta.</p> <p>Kahden opettajan yhteistyössä toteutettu teatteriin painottuva musiikkileikkikoulu onnistui hyvin lasten luovan osallisuuden vahvistajana. Tavoitetta lähestyttiin muun muassa sadutuksen ja roolityöskentelyn keinoin. Kahden opettajan tiivis yhteistyö vaikutti merkittävästi teatterimuskarin kokeilujakson onnistumiseen, sillä se mahdollisti tuntien sujuvan etenemisen. Opinnäytetyö opetti minua taidekasvattajana yhdistämään draaman ja musiikin elementtejä toisiinsa.</p> <p>Opinnäytetyöni on askel kohti seuraavia teatterimuskarikokeiluja. Opinnäytetyötäni voivat soveltaa varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijat ja ammattilaiset, jotka haluavat lisätä lasten osallisuutta opetuksessaan ja liittää draamakasvatuksen osaksi työtään. Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat on helppo liittää draamakasvatukseen. Näin lapsi harjoittelee tunteita ja sekä sosiaalisia taitoja ja saa mahdollisuuksia monitaiteelliseen ilmaisuun.</p>	
Avainsanat	Draamakasvatus, lapsi, luovuus, musiikkileikkikoulu, päiväkodit, teatteri, teatterimuskari, varhaisiän musiikkikasvatus

Author(s) Title Number of Pages Date	Alma-Ruut Karjalainen The Child as a Creative Artist – Drama and Music Play School as a strengthener of children’s participation 31 pages + 3 appendices 13 November 2017
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Early Childhood Music Education and Community Music
Instructor(s)	Annu Tuovila, DMus
<p>In this Bachelor’s thesis I am introducing the concept and pilot of drama and music play school. A group of five-year-old children from Vehnätie day care were participating in our three-part drama and music play school period. The pilot took place in Children’s Art Center Pessi in Vantaa in spring 2017. Our goal was to increase participation of the children as creative members of the drama and music play school.</p> <p>In this thesis I introduce practices and tools to help the participation of the group. I am also examining how the collaboration of two teachers works and reflecting on the new tools I got from the pilot.</p> <p>I gathered information for the thesis from three lessons of drama and music play school by recording them. In addition I interviewed the children, my co-teacher, the culture producer from Children’s Art Center Pessi and the staff from Vehnätie day care.</p> <p>The drama and music play school organized by two teachers work as a strengthener of the children’s creative participation. The goals were approached with ‘sadutus’ (children’s own stories) and drama practices. The collaboration of two teachers had a major influence on making the pilot work smoothly. This thesis taught me to combine the elements of drama and music as an art pedagogue.</p> <p>My thesis is a step towards the next drama and music play school periods. This thesis may be applied by early childhood music pedagogues and students who are interested in taking drama as a part of their work. Drama is very easily combined with the music play school elements which helps children to practice their social and emotional skills.</p>	
Keywords	Child, creativity, day care, drama and music play school, drama education, early childhood music education, theatre

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Mistä teatterimuskari koostuu?	2
2.1	Musiikkileikkikoulu teatterimuskarin pohjana	2
2.2	Teatteri ja draama opetuksen välineinä	3
2.3	Teatterimuskari	5
2.4	Lapsi luovana tekijänä	7
2.5	Ikäryhmänä viisivuotiaat	8
3	Teatterimuskarin kokeilujakso	10
3.1	Valmistelut	11
3.2	Kahden opettajan työskentely	12
4	Teatterimuskarituntien sisältö	13
4.1	Ensimmäinen teatterimuskaritunti	13
4.1.1	Virittäytyminen	14
4.1.2	Sadutus ja käsikirjoituksen synty	15
4.2	Toinen teatterimuskaritunti	16
4.2.1	Roolijako	17
4.2.2	Liikkeellinen ilmaisu	18
4.2.3	Äänellinen ilmaisu	19
4.3	Kolmas teatterimuskaritunti	20
5	Palautteet	21
5.1	Lasten haastattelu	21
5.2	Päiväkodin palaute	24
5.3	Lasten taidetalo Pessin kulttuurituottajan palaute	25
6	Kehittämisideat ja työn arviointi	27
7	Pohdinta	30
	Lähteet	32
	Liitteet	
	Liite 1. Lasten tarina ”Kadonnut hattu”	
	Liite 2. Lasten tarina ”Kolme pientä karhua”	

Liite 3. Suostumus kuvatahtiin

1 Johdanto

Teatterimuskari on musiikkileikkikoulutoimintaa, jossa musiikin lisäksi painotus on draamallisissa elementeissä, kuten näyttelijäntyössä. Tässä opinnäytetyössäni tutkin teatterimuskaria. Olen varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnoissani pohtinut paljon, miten saisin yhdistettyä ammattiini toisen suuren mielenkiinnon kohteeni, teatterin. Ennen musiikkipedagogiikan opintojani opiskelin näyttelijäntyötä Laajasalon opistossa. Teatteri on kulkenut opintojeni rinnalla erilaisina produktioina, mutta myös osana opintojani. Esimerkiksi vuonna 2016 tein Helsingin kaupunginteatterilla opetusharjoittelun, jossa olin mukana tekemässä lastenteatteriesitystä. Tästä musiikkikasvatuksen ja teatterin yhdistämisen tarpeesta lähti liikkeelle ajatus, josta lopulta muodostui teatterimuskari.

Esittelen opinnäytetyössäni kurssitoverini Doora Tarnasen kanssa keväällä 2017 tehdyn teatterimuskarin kokeilun. Kokeilujaksoon osallistui viisivuotiaiden päiväkotiryhmä Vehnäntien päiväkodista Vantaalta. Teatterimuskari toteutettiin kolmena päivänä Lasten Taidetalo Pessin tiloissa, Vantaan Tikkurilassa. Halusin tutkia, mitä musiikkileikkikoulun ja draamakasvatuksen yhdistäminen tuottaisi.

Työni perustuu seuraavan neljän kysymyksen ympärille: Miten muskarin ja teatterin voi yhdistää ja kuinka se käytännössä toimii? Kuinka lasten osallistumista opetuksen sisältöön voi lisätä? Teatterimuskarissa oli kaksi opettajaa, joten kiinnostavaa oli, miten kahden opettajan yhteistyö toimi. Tutkin myös, mitä ammatillisia työkaluja olen saanut tästä opinnäytetyöprojektistä. Lisäksi viidenneksi tavoitteeksi nousi lapsiryhmän yhteistoiminnan lisääminen.

Tutustuimme Dooran kanssa vuonna 2013 aloittaessamme varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnot samalla vuosikurssilla. Pian kävi ilmi, että meillä molemmilla oli myös vahva teatteritausta ja halu tehdä monipuolisesti taidetta, niin musiikin kuin teatterin saralla. Opintojen ohella työskentelimme erilaisissa projekteissa sekä yhdessä että omilla tahoillamme. Ymmärsimme jakavamme saman arvomaailman. Lopulta heräsi kysymys, voisiko nämä kaksi osa-aluetta, muskarin ja teatterin, yhdistää. Lähdimme kehittämään teatterimuskaria. Opinnäytetyön toiminnallisen ja taiteellisen osuuden olemme toteuttaneet yhdessä Dooran kanssa. Tämän pohjalta olemme molemmat kirjoittaneet omat erilliset kirjalliset opinnäytetyömme.

Pyrin taiteen avulla kasvattamaan rohkeita, terveen itsetunnon omaavia lapsia. Haluan taidekasvatuksen keinoin tarjota lapsille turvallisen paikan luovaan ja vaatimusvapaaan työskentelyyn, jossa lapsi voi rauhassa tutustua itseensä ja omiin taitoihinsa ja harjoitella tuntemaan itsensä sekä yksilönä että osana ryhmää. Toivon pystyväni tarjoamaan lapsille vahvan pohjan taideharrastuksen jatkamiseen. Ennen kaikkea haluan olla mukana vahvistamassa lasten itsetuntoa ja antaa työkaluja kohdata uusia asioita. Tunne- ja ryhmätyötaitoja vahvistamalla lapsen toimintamallit monipuolistuvat ja auttavat lasta selviytymään esimerkiksi koulumaailmassa.

Pohjaan tässä opinnäytetyössä esitetyt ajatukseni kirjallisten lähteiden lisäksi teatterimuskarin kokeilujaksosta saamaani omakohtaiseen kokemukseen. Käytän lähteenä prosessin aikana kuvattua videomateriaalia sekä äänitettyä haastattelumateriaalia. Haastattelin teatterimuskarin kokeilujakson jälkeen kokeiluun osallistuneita lapsia, toista teatterimuskarin opettajaa, Lasten Taidetalo Pessin kulttuurituottajaa sekä Vehnätien päiväkodin henkilöstöä siitä, miten kokeilu heidän mielestään onnistui.

Luvussa kaksi esittelen ne osa-alueet, joista teatterimuskarin koostui. Lisäksi selitän, miksi valitsimme projektiimme juuri viisivuotiaat lapset. Luvussa kolme kerron kokeiluprojektin lähtökohdat sekä puitteet. Luvussa neljä olen avannut kokeilun kulun ja käyttämämme harjoitteet jokaiselta opetustunnilta. Opinnäytetyöni loppupuolella luvussa viisi käyn läpi teatterimuskarista saamaamme palautetta ja luku kuusi sisältää projektin arvioinnin sekä kehittämisehdotuksia jatkoa ajatellen. Aivan lopuksi pohdin koko opinnäytetyöprosessin onnistumista.

2 Mistä teatterimuskarin koostuu?

2.1 Musiikkileikkikoulu teatterimuskarin pohjana

Varhaisiän musiikkikasvatus on 0-7 -vuotiaille lapsille suunnattua musiikin esiopetusta. Musiikkileikkikoulun voi aloittaa jo ennen syntymää, vauvan ollessa vielä äidin mahassa. Musiikkileikkikoulun luonteva jatkumo on soitinvalmennus tai joku muu musiikin harrastuksen muoto, esimerkiksi kuoro, johon lapsi siirtyy koulun aloitettuaan. Musiikkileikkikoulussa lapsi tutustuu monipuolisesti musiikin maailmaan erilaisten työtapojen avulla. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytettyjä työtapoja ovat laulaminen, soittaminen, kuuntelu, liikkeellinen ilmaisu sekä taideintegrointi ja muu luova ilmaisu.

Musiikkileikkikoulutoiminnan tavoitteena ei ole tehdä lapsista ammattimuusikoita. Enemmänkin tavoitteina voisi nähdä lapsen musiikillisen mielenkiinnon herättämisen, elämysten luomisen ja musiikin ilon saavuttamisen leikin kautta. Musiikillisten tavoitteiden lisäksi musiikkileikkikoulussa harjoitellaan sosiaalisia, motorisia, kognitiivisia ja emotionaalaisia taitoja. Opetuksen sisältöä ovat musiikin elementit eli melodia, rytmi, harmonia, melodia ja sointiväri. Musiikkileikkikoulussa lapsi oppii ilmaisemaan itseään musiikin keinoin. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Edellä mainittu luova ilmaisu ja taideintegraatio sisältävät seuraavassa alaluvussa esitelmäni teatterillisuuden. Musiikkileikkikoulussa on totuttu käyttämään luovaa ilmaisua ja taideintegraatiota osana opetusta, jotta opetushetki olisi lapselle elämyksellinen kokonaisuus. Tätä elämyksellisyyttä voidaan rakentaa esimerkiksi käsi- tai sorminuken, varjoteatterin, satujen tai vaikkapa kuvallisen ilmaisun avulla.

2.2 Teatteri ja draama opetuksen välineinä

Teatterista puhuttaessa tulee helposti mieleen suuri teatterirakennus, lava, katsomo sekä henkilökunta eli näyttelijät, ohjaajat, puku-, valo- ja äänisuunnittelijat, lavastajat, muusikot jne. Teatteri ei kuitenkaan tarvitse toteutuakseen kaikkia näitä elementtejä. Mielestäni tarvitaan vain tekijät/kokijat sekä leikki.

Kun puhun tässä opinnäytetyössä teatterista, tarkoitan eurooppalaista/ länsimaalaista teatterikäsitystä. Teatterin historian synty paikan ajatellaan olevan antiikin Kreikassa. Kuitenkin draaman alkuperä on vielä kauempana. Haapamäki-Niemi, Julin, Kauppinen, Koskela, Mikkola, Nuolijärvi ja Valkonen (2005, 270) kirjoittavat, että teatterin ”juuret - - ulottuvat primitiivisten yhteisöjen kulttimenoihin, joissa tanssien matkitaan eläimiä, luontoa ja ihmistä ja kerrotaan yhteisölle tärkeitä tarinoita.”

Voidaan siis ajatella teatterin olevan osa ihmisen primitiivistä tapaa kommunikoida. Lapselle tämä leikki ja draamallisuus ovat luontaista. Heikkinen (2004, 13) toteaa englannin kielen sanan ”play” tarkoittavan leikkiä, peliä, soittoa, mutta myös näyttelemistä ja näytelmää. Teatteri on siis leikkiä.

Mitä draamakasvatus on ja miksi se on tärkeää? Heikkinen (2004, 19-24) kiteyttää termin sisällön käsittämään ”draamaa ja teatteria, jota tehdään erilaisissa oppimisympäristöissä ja joka sisältää sekä esittävän, osallistavan että soveltavan draaman genret.” Heikkisen

mukaan ”draamakasvatuksen erottaa muusta kasvatuksesta roolien käyttö ja draaman muodot.” Hän jatkaa draamakasvatuksen rakentavan ”siltoja taiteen ja kasvatuksen, koulun ja yhteiskunnan, yksilön ja ryhmän välille.” Draamakasvatusta antaa mahdollisuuden omien tarinoiden kertomiselle ja sellaisten tunteiden ja ajatusten kokeilemiselle, joita arkipäivässä ei voisi kokea.

Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen vahvistajana draama on erinomainen työkalu. Leikin avulla voi turvallisesti kokeilla eri rooleihin ja tilanteisiin asettumista. Emma Bowles kertoo opinnäytetyössään *Isona minusta tulee lapsi - Leikin ja leikkimielisyyden merkitys teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä* seuraavasti (Bowles 2015, 4):

”Teatteri-ilmaisun avulla myös negatiivisia ja vahingollisia ominaisuuksiaan voi purkaa ja tunnustella turvallisesti. Teatteri-ilmaisu mahdollistaa kokemuksen siitä, millaista on olla joku muu, elää toisenlaista elämää ja ajatella toisella tavalla, tai siitä, miten itse käyttäytyisi toisissa olosuhteissa.”

Draamatyökalut mahdollistavat empatiakyvyn harjoittelun, toisen asemaan asettautumisen ja sellaisten toimintatapojen harjoittelun, jotka eivät ole lapselle arkipäiväisiä. Näytelijäntyölliset harjoitteet voivat tarjota lapselle *esteettisen kahdentumisen* kokemuksen, jossa samanaikaisesti on läsnä realistinen ja fiktiivinen maailma. Tämä tarkoittaa Heikkisen (2004, 102-105) mukaan sitä, että lapsi pystyy turvallisessa ympäristössä (reaali maailman opetustila) harjoittelemaan toimintatapoja roolihenkilön toiminnan kautta (fiktiivinen maailma.) Lapsi luo leikeissään luonnollisesti koko ajan vastaavia tilanteita, joten tätä lapselle luonnollista esteettistä kahdentumista vahvistetaan teatterimuskarin keinoin.

Lisäksi leikki kuten teatterikin ovat (melkein) aina sosiaalista toimintaa. Teatteri luo yhteenkuuluvuuden tunnetta, kun työryhmä työskentelee (leikkii) kohti yhteistä päämäärää (esitystä.) Eikä tämä ole mikään uusi oivallus, kuten suomalaisen teatterin historian tutkijat ovat myös havainneet. Seppälä ja Tanskanen (2010, 11) toteavat, että teatteri on osattu nähdä suomalaisten tapana lähentyä toinen toistaan sekä ilmaista itseään osana yhteisöä. Tämän sosiaalisuuden takia teatteri on mitä oivallisin työkalu tavoitellussa ryhmäytymistä ja ryhmän yhteistä toimintaa.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteissa 2017 (Opetushallitus 2017) peräänkuulutetaan lasten osallistumista sekä iloa, joita toivon myös teatterimuskarin tarjoavan:

”Varhaisiän teatterikasvatuksen tavoitteena on rohkaista ja innostaa lapsia ilmaisemaan itseään teatterileikin ja teatteritaiteen keinoin sekä saamaan kokemuksia ja elämyksiä teatterin tekemisestä ja kokemisesta.”

Juuri tämä teatterileikin tarjoama elämyksellisyys on mielestäni yksi parhaista asioista, joita draamakasvatus voi antaa. Elämyksen aikana kokija voi parhaimmillaan unohtaa ajan ja paikan ja vain upota tarinaan ja luotuu maailmaan. Oppimista tapahtuu usein aivan vahingossa, kun elämys on mieleenpainuva. Draamamenetelmiä käyttämällä voidaan toteuttaa niin sanottua *vakavaa leikillisyyttä*, jossa lapsi harjoittelee toimintatapoja leikin kautta. Kuten termi itsessäänkin jo sanoo, leikin ei tarvitse johtaa hauskanpitoon, vaan se voi olla myös vakavaa, tavoitteellista ja todentuntuista. Heikkinen (2004, 76-83) täsmentää, että vakava leikillisuus sisältää sopimuksen leikistä, joka tapahtuu sosiaalisesti ja kattaa sekä fiktiivisen että todellisen maailman. Samalla tämä leikillisuus mahdollistaa sellaisten asioiden käsittelyn, joita olisi hyvin vaikea käsitellä pelkästään keskustelemalla.

Nykyään draamakasvatusta käytetään hyväksi yhä enenevässä määrin teatterirakennusten ulkopuolella. Vanhusten palvelukodeissa draamaa käytetään hoitomuotona ja peruskouluissa on otettu käyttöön toiminnallinen ilmiöoppiminen. Tällainen toiminnallinen työskentely tehostaa oppimista. Myös teatterimuskarissa hyödynnetään toiminnallista oppimista. Kun muskarissa käytettyihin työtapoihin lisätään draamakasvatusta, kokonaisuudesta tulee entistä monipuolisempi, mikä harjoittaa lapsen ongelmanratkaisukykyä sekä tunnetaitoja.

2.3 Teatterimuskari

Sana ”teatteri” ei sinällään tuo muskariin mitään uutta, koska muskarissa käytetään paljon draamallisia elementtejä esimerkiksi käsinukkeja ja satuja, joilla musiikkihetkestä saadaan lapselle elämyksellinen kokemus. Teatterimuskari soveltaa kuitenkin draaman käyttöä pidemmälle kuin mihin perinteisesti muskarissa on ehkä totuttu. Teatterimuskari tähtää esitykselliseen lopputulokseen, jossa käytetään niin draamallisia kuin musiikillisia elementtejä. Tämä eroaa perinteisenä pidetystä musiikkileikkikoulun esityksestä, jossa lapset esiintyvät laulaen ja soittaen. Teatterimuskarissa mukaan on myös tuotu lasten oma tarina ja leikki sekä näyttelijäntyö. Doora sanoi teatterimuskarin kokeilujakson jälkeen käydyssä keskustelussa näin: ”Jos ajattelee laaja-alaisesti, ne [teatteri ja musiikki] käsittävät täysin toisensa. Ideana on se, että tässä [teatterimuskarissa] kävisi enemmän

ja syvemmin läpi näyttelijäntyöllisiä alkeisasioita.” Näitä näyttelijäntyöllisiä alkeisasioita ovat esimerkiksi rooliin eläytyminen, (lyhyt) replikointi lavalla, tunteiden ilmaisu, tilankäyttö ja liikkeellinen ilmaisu.

Lopputulosta tärkeämpi on kuitenkin prosessi. Teatterimuskarissa toteutetut tunneharjoitteet toimivat harjoitteina myös tosielämän tunneilmaisuun. Lapsen on tärkeä päästä harjoittelemaan kaikenlaisten tunteiden ilmaisua, ja teatterimuskarissa siihen tarjotaan turvallinen ympäristö. Oppimisprosessissa yhdistetään musiikin ja draaman perusharjoitteita luoden joustava ja monipuolinen oppimisympäristö, jossa lapsi on keskeinen toimija. Lapsi osallistuu prosessin luomiseen siinä missä aikuinenkin.

Mihin esityksellistä lopputulosta sitten tarvitaan? Se luo tekemiselle selkeät raamit ja lapsille on selvää, minne harjoitteet johtavat. Taiteellinen ulostulo luo selkeät tavoitteet koko ryhmälle. Lisäksi esitykset kuuluvat hyvin olennaisesti esittävän taiteen luonteeseen. Esitykselliset ulostulot toimivat myös kulttuurikasvatuksen muotona. Vertaisryhmät (esimerkiksi muut lapsiryhmät) ja vaikkapa päiväkodin henkilökunta ja vanhemmat saavat esityksen kautta kokemuksen taiteen osallistavuudesta. Joku saattaa jopa intoutua itsekin tekemään vastaavaa taidetta.

Musiikilliset harjoitteet eivät kuitenkaan jää draamaharjoitteiden varjoon. Musiikkileikkikouluissa käytettyjen työtapojen lisäksi teatterimuskarin tarjoaa erinomaisen paikan lapsen musiikillisen luovuuden kehitykselle. Teatterimuskarissa lapset saavat säveltää ja sanoittaa itse kappaleita, joita opetuksessa käytetään. Improvisaatio, niin omalla äänellä tuotettuna kuin soittimilla soitettuna, on myös merkittävä osa teatterimuskarin sisältöä.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteissa 2017 on opetuksen tavoitteeksi määritelty se, että oppilaalle annetaan mahdollisuuksia tutustua toiseen taiteenalaan ja sen ilmaisukeinoihin (Opetushallitus 2017, 42). Tämä opetussuunnitelmaan kirjattu tavoite on juuri sitä, mitä teatterimuskarin ajaa takaa. Teatterimuskarissa lapsi tutustuu sekä musiikillisiin että teatterillisiin ilmaisukeinoihin. Näitä kahta taiteenalaa ei ole erotettu toisistaan, vaan ne muotoutuvat orgaaniseksi kokonaisuudeksi, kuten luonnostaan lapsen ajatusmaailmassa tapahtuu. Lapsi kokee taiteen hyvin kokonaisvaltaisesti, eikä hänellä ole tarvetta erotella taiteenlajeja toisistaan.

Doora sanoi teatterimuskarin kokeilujakson lopuksi käydyssä keskustelussamme kuvaavasti: ”Minä näen tässä sen hyvän puolen, että tämä on niin joustava siinä, miten saa

olla mukana, tämä konsepti. Kaikki ne villit, jotka riehuvat, saavat sitä riehumisaikaa niin paljon, että he jaksavat keskittyä. Ja he jotka ovat luonnostaan enemmän tarkkailevia, heillä on mahdollisuus siihen. Minun mielestäni muskarityö yksinään ottaa toki vähän huomioon sitä, mutta ei ehkä niin paljon kuin tässä on mahdollista.” Doora tuli kiteyttäneeksi sen ajatuksen, että jokainen lapsi saa osallistua tavallaan. Kenenkään ei tarvitse mennä tiettyyn käyttäytymismuottiin, vaan itseään voi ilmaista monin tavoin, tietysti toisia kunnioittaen.

2.4 Lapsi luovana tekijänä

Meille oli ensisijaisen tärkeää, että lapset olisivat prosessissa luovia tekijöitä. Tarkoituksena oli, että lapset tekisivät taidetta lapsille, ei se, että aikuiset tekisivät taidetta lapsille. *Kasvattajan vallankäytön portaat varhaiskasvatuksessa* -taulukko (Tast & Vilpas 2011) määrittelee lasten osallisuuden tasoa muun muassa se perusteella, kuka tekee aloitteen toimintaan ja kuka osallistuu päätöksien tekoon toiminnassa. Teatterimuskarissa opettajat loivat lasten luovuutta tukevan oppimisympäristön ja antoivat lapsille idean teatterimuskarin keinoin tuotetusta esityksestä. Tämän jälkeen lapset ja aikuiset olivat päätöksien teossa yhtä paljon osallisia. Valta jaettiin tasan ja lasten ideat hyväksyttiin osaksi toimintasuunnitelmaa. Aikuiset ja lapset rakensivat prosessin yhdessä.

Musiikkileikkikouluissa lasten vaikuttamismahdollisuudet toimintaan ovat kokemuksen mukaan rajalliset. Opettaja määrittelee hyvin pitkälle toiminnan tavoitteet ja työtavat. Lapset saavat usein vaikuttaa toimintaa jonkun jo valmiiksi strukturoidun leikin sisällä. Kasvattajan on vaikea luopua vallasta taidehetken ohjaajana, varsinkin jos hänen täytyy seurata vaikkapa yksityisen musiikkikoulun tarkkaa opetussuunnitelmaa ja opetuksen tavoitteita. Tällöin lapsen osallisuus jää helposti vähäiseksi tai jopa näennäiseksi.

Teatterimuskarin opettajat toimivat fasilitaattoreina, taiteen mahdollistajina. Vaikka tarkoituksena oli tehdä lasten näköistä taidetta, ei sitä syntynyt ilman kunnon virittäytymistä. Heikkisen (2004, 46) mukaan draamaopettaja ”on vastuussa siitä, että draamallinen työskentely on päämäärätietoista ja tavoitteellista.” Teettämiemme harjoitteiden tarkoitus oli avata mahdollisuuksia, kuten auttaa lasta keksimään tuhat eri tapaa liikkua. Tarinaa luodessa tarjosimme lapsille inspiraation lähteen, josta lapset ryhtyivät luomaan omaa tarinaa. Esimerkiksi toteuttamamme sadituksen lähtökohtana oli esine, jota lapset saivat tutkia samalla, kun keksivät esineestä tarinan.

Halusimme esityksellisen ulostulon, johon prosessi tähtäsi, olevan mahdollisimman paljon lasten näköinen. Esityksen lähtökohtana oli siis oltava lasten tarina. Katariina Numminen kirjoittaa (Numminen 2011, 35-36): ”Nykyteatterissa kaikki ovat dramaturgeja.” Tarkkaa käsikirjoitusta ei välttämättä tarvita ja teoksen runko voi syntyä vaikkapa improvisaation keinoin. Numminen jatkaa toteamalla, että ”hyvä teksti on teksti, joka saa aikaan hyvää.” Tähän tukeutuen lasten keksimä tarina oli siis hyvä, eikä mikään muu teksti olisi voinut olla parempi. Mitä hyvää teksti sai siis aikaan? Se oli lasten luoma ja kumpusi lasten omasta kokemusmaailmasta. Jokainen lapsi oli tarinan keksimisessä yhtä paljon osallisena, joten se todella oli koko ryhmän oma luomus. Tämä mahdollisti sen, että tarinasta tuli merkityksellinen jokaiselle ryhmäläiselle, jolloin aito motivaatio oli jo olemassa. Oman tarinan luominen antoi lapsille kokemuksen vaikuttamisesta.

Tarinan ja tarinasta muodostuneen esityksen kautta lapset voivat mahdollisesti saada kokemuksen *katarsiksesta*. ”Tunteiden laukeaminen - - (sijais)kokemuksen kautta” (Kultainen sivistyssanakirja 2005, 206) voi auttaa lasta ymmärtämään ja käsittelemään voimakkaita tunteita tai konfliktitilanteita. Ei sovi myöskään unohtaa, että esitys ja tarina voivat tarjota *katarsiksen* tunteen myös yleisön jäsenille. Wilson (1994, 11) täsmentää, että yleisön jäsenenä ”tarkkaillessamme muita ihmisiä - - saamme tilaisuuden harjoitella omia tunnereaktioitamme ja käyttäytymisstrategioitamme”, jos jotain vastaavaa tapahtuisi meille.

Terminä opettaminen tuntuu tässä asiayhteydessä hyvin opettajajohtoiselta toiminnalta. Teatterimuskarissa kyse on kuitenkin lapsijohtoisesta toiminnasta, jossa opettajat suuntaavat lapsen työskentelyä kohti yhteisiä tavoitteita. Myös ohjaus on mielestäni harhaanjohtava termi, sillä se viittaa teatteriyhteydessä vahvasti teatteriohjaajaan ja esityksen ohjaamiseen. Sekin on liian opettajajohtoinen termi teatterimuskarista puhuttaessa. Käytän tässä opinnäytetyössä silti sanaa opettaja kuvatessani minun ja Dooran työskentelyä termin tuttuuden takia.

2.5 Ikäryhmänä viisivuotiaat

Valitsimme teatterimuskarin viisivuotiaiden päiväkotiryhmän. Miksi juuri viisivuotiaat? Viisivuotiaana lapsi pystyy ymmärtämään draaman elementtejä, mutta on vielä tarpeeksi pieni lapsi omataksen vilkkaan ja hyvin rikkaan mielikuvituksen.

Leikkiessä lapsen kognitiiviset ja sosiaaliset taidot karttuvat ja lapsi harjoittaa empatiakykyä sekä tunnetaitoja. Leikeissä lapsi tutustuu uusiin asioihin ja leikittelee erilaisilla mahdollisuuksilla. Lapsi saa leikkiessään myös käsityksen siitä, mitkä hänen omat kykynsä ovat ja mitä taitoja hän vielä harjoittelee.

Viisivuotias lapsi oppii leikin avulla käsittämään tapahtumaketjuja ja syy- ja seuraussuhteita. Leikki vahvistaa lapsen omatoimisuutta ja suunnitelmallisuutta, sillä leikkiä on koko ajan suunniteltava ja muokattava sen edetessä. Leikkiessä kieli kehittyy ja sanavarasto laajenee. Leikkiessään lapsi kehittää sosiaalisia taitojaan, sillä hänen on opeteltava jakamaan, vuorottelemaan ja muuten ottamaan toiset huomioon. Hänen on opittava ratkomaan mahdollisia ristiriitoja. Lapsi harjoittelee oikeudenmukaisuutta ja empatiakykyä eläytyen toisen asemaan ja ottaessaan erilaisia rooleja leikeissään. (Ojanen, Ritmala, Siven, Vihunen, Vilen 2011, 202-204.)

Viisivuotiaalla lapsella on kaikki edellytykset teatterin tekemiseen, sillä leikki ja teatteri ovat täysin rinnastettavia keskenään. 4-5 -vuotiaana lapsi leikkii mieluiten roolileikkejä. Leikit eroavat aikaisemmista siinä, että nyt leikin roolit ovat vastavuoroisia eli ne täydentävät toisiaan (Ojanen ym. 2011, 206). Tämä tarkoittaa sitä, että samassa leikissä kaikkien ei tarvitse olla karhuja, vaan leikki voi sisältää karhujen lisäksi kaloja ja lintuja tai vastaavasti rosvoja, poliiseja sekä merirosvoja, jotka seikkailevat tavallisen miehen kanssa samassa tarinassa. (ks. liitteet 1 ja 2)

Viisivuotias lapsi innostuu sääntöleikeistä. Hän ymmärtää sääntöjen merkityksen ja pysyy noudattamaan niitä. Leikit ovat usein pitkäkestoisia ja hyvin mielikuvituksellisia. Leikeissä lapsi testaa erilaisia mahdollisuuksia ja leikissä voi olla monta vaihtoehtoista loppua (Ojanen ym. 2011, 206). Leikki ja teatteri siis auttavat lasta ymmärtämään omia kokemuksiaan sekä antavat samalla kehykset erilaisten toimintatapojen harjoitteluun. Viisivuotias lapsi jaksaa keskittyä pitkään yhteen leikkiin ja jatkaa mielellään leikkiä myöhemminkin. Tämä luo edulliset olosuhteet näyttelijäntyöllisten harjoitteiden tekemiseen ja esitysten luomiseen.

Teatterimuskari on toki sovellettavissa myös muille ikäryhmille. Koska lapset kehittyvät aina omaan tahtiin, ei tiettyä taitotasoa voi sitoa vain yhteen ikäryhmään. Tässä tapauksessa viisivuotiaista puhuttaessa ikää vastaava taitotaso voi todellisuudessa olla 4-6 ikävuoden välillä. Kolmevuotias lapsi harjoittelee vielä itsenäistä toimintaa ilman vanhempaa. Kolmevuotiaan sosiaaliset ja kognitiiviset taidot eivät ole vielä sillä tasolla, mitä koen

teatterimuskarissa tarvittavan. Sen ikäisillä leikki on usein lyhytjänteistä. Kolmevuotiaalle suunnatulle teatterimuskaritunnilla vanhempi voisi ehkä olla mukana. Kun lapsi menee kouluun, hänen mielenkiintonsa siirtyy hiljalleen kohti teoreettisempaa tietoa. Lapsi on kiinnostunut moraalikäsitteistä ja hän on entistä taitavampi sääntöleikeissä ja sosiaalisissa tilanteissa. Tähän suuntaan teatterimuskaria on helpompi soveltaa ja lasten kanssa voi entistä enemmän syventyä myös taiteiden teoreettiseen puoleen. Kuitenkin on muistettava, että kouluikäisille lapsille on jo tarjolla runsaasti taiteen harrastusmahdollisuuksia, soitonopetuksesta harrastusteatteritoimintaan. Teatterimuskari on syntynyt juuri siihen tarpeeseen, ettei alle kouluikäisille ole yhtä laajaa harrastustarjontaa.

3 Teatterimuskarin kokeilujakso

Teatterimuskarin kokeilujakso toteutettiin toukokuussa 2017. Saimme yhteistyökumppaniksemme Vantaan kaupungin Lasten Taidetalo Pessin, joka ystävällisesti antoi upeat tilansa teatterimuskarin käyttöön. Lasten Taidetalo Pessi sijaitsee Tikkurilassa ja se tarjoaa kulttuuripalveluja lapsille, nuorille sekä lapsiperheille. Lasten Taidetalo Pessi järjestää omia kursseja ja tapahtumia ja siellä kokoontuu säännöllisesti lapsikuoro. Oman toimintansa ohella Pessi vuokraa tilojaan erilaisia lasten taidetapahtumia varten. (Vantaan kaupunki 2017a.)

Lasten Taidetalo Pessin kulttuurituottaja Jaana Niinivirta oli meille suurena apuna haalinessamme halukkaita ryhmiä teatterimuskariin. Niinivirran ansiosta saimme mukaan Vehnätien päiväkodin Vantaan Jokiniemestä. Tämä Pessin luottopäiväkoti kertoo nettisivuillaan vahvuksiensa olevan musiikissa ja liikunnassa (Vantaan kaupunki 2017b). Yhteistyö tämän päiväkodin kanssa oli mielestäni mitä sopivin tarkoitukseemme. Viisivuotiaiden päiväkotiryhmä siirtyi jokaista opetustuntia varten Lasten Taidetalo Pessille jalan. Jaoimme päiväkotiryhmän kahteen pienempään ryhmään, jolloin pystyimme paremmin räätälöimään opetuksen lasten mukaan. Yhdessä pienryhmässä oli näin ollen seitsemän lasta. Koimme tämän ryhmäkoon toimivaksi. Kutsun ryhmiä opinnäytetyösäni tästä eteenpäin nimillä ”hatturyhmä” ja ”karhuryhmä”, lasten luomien tarinoiden nimiä mukailen. Päiväkodin henkilökunta ei osallistunut teatterimuskaritunneille, vaan odotti toisen pienryhmän kanssa viereisessä tilassa. Tässä odotustilassa lapsille oli järjestetty lukemista ja piirustusvälineitä ajan kuluksi.

Dokumentoimme opinnäytetyömme jokaisen vaiheen. Videokuvasimme pitämämme opetustunnit muistin tueksi. Äänitimme Dooran kanssa käydyt suunnitteluhetkemme ennen tunteja sekä tunnin jälkeen käydyt purkukeskustelut ja saamamme palautteet. Kävimme kuvaamamme ja äänittämämme materiaalin läpi osin yhdessä ja osin omilla tavoillamme. Materiaalin tallennusta varten pyysimme lasten vanhemmilta kuvausluvan (ks. liite 3).

3.1 Valmistelut

Teatterimuskarin suunnittelu alkoi jo syksyllä 2016, kun ymmärsimme Dooran kanssa, ettei alle kouluikäisille lapsille ollut juurikaan teatterin alkeisopetusta tarjolla. Meistä tämä oli hälyttävää. Nopealla etsinnällä google antoi ”teatterimuskari” -haulla ainoastaan yhden, edes jollain tavalla meidän toimintaamme vastaavan hakutuloksen. Saimme tietää, että Turussa järjestetään teatterimuskaria, mutta sen lähtökohdat olivat hyvin erilaiset kuin meillä. Turussa lapset olivat kyllä teatterin ja draaman kokijoita, mutta eivät sen luoja ja luovia tekijöitä. Meille oli alusta asti selvää, että lapset olisivat prosessissa aktiivisia tekijöitä ja toiminta muodostuisi lasten lähtökohdista. Lapset tekisivät taidetta lapsille ja me opettajat olisimme vain auttamassa heitä. Halusimme ehdottomasti lähteä kehittämään tätä konseptia.

Doora oli lapsena ollut mukana monitaiteisessa harrastustoiminnassa, jossa musiikkia, teatteria ja kuvataiteita yhdisteltiin. Hän oli siitä todella vaikuttunut. Myöhemmin varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnoissa Doora ei kokenut lasten saavan samanlaista taiteellista vapautta, vaan koki muskarin pyörivän tiukasti musiikillisten asioiden ympärillä. Me halusimme teatterimuskaria suunnitellessa avata opetusta laaja-alaisempaan taiteen opetukseen, joka ei ollut sidottu vain yhteen taiteen lajiin.

Doora jakoi ajatuksen kanssani ja olimme yhtä mieltä siitä, että opinnäytetyön ja teatterimuskarin liittäminen yhteen olisi luontevaa. Koska aikataulut niin Lasten Taidetalo Pesin kuin meidänkin puoleltamme olivat haastavat, saimme kokoon valitettavan lyhyen, ainoastaan kolmen kerran mittaisen kokeilujakson. Teatterimuskarin kolme kertaa jakautuivat karkeasti näin: ensimmäinen tunti oli tutustumista ja materiaalin tuottamista, toinen harjoittelemista ja kolmas esiintymistä. Yhden teatterimuskaritunnin kesto oli 45 minuuttia.

3.2 Kahden opettajan työskentely

Meitä oli joka tunnilla kaksi opettajaa, minä ja Doora. Olimme tehneet alustavan jaon ryhmien suhteen siten, että Doora oli vetovastuussa hatturyhmästä ja minä karhuryhmästä. Näin ollen molemmat saivat vetovastuun kolmesta opetustunnista. Kun minä en ollut vetovastuussa, olin lasten apuna ja esimerkkileikkijänä sekä Dooran apukäsinä tarvittaessa. Suunnittelimme kuitenkin jokaisen tunnin yhdessä riippumatta siitä, kumman vetovastuulla tunti oli.

Kun opettajia oli kaksi ja työ jakautui tasan, ei työskentely ollut liian kuormittavaa toiselle. Niin tuntien suunnittelussa kuin pidetyn tunnin reflektoinnissa opettajakollegasta oli paljon apua. Kaksi silmäparia havainnoi enemmän kuin yksi, ja ideat olivat monipuolisempia.

Koin, että lapset saivat paljon apua ja rohkeutta harjoitteiden toteuttamiseen siitä, että toinen meistä opettajista pystyi olemaan mallina ja kanssaleikkijänä. Koska teatterimuskarin aikataulu oli tiukka, meille oli tärkeää saada lapset heti toimintaan kiinni. Lasten mukaan saamista nopeutti huomattavasti se, kun toinen opettajista teki mukana ja toinen antoi ohjeita. Esimerkiksi äänimaisemia luodessa tämä koettiin merkitykselliseksi. Lapsille harjoite oli luultavasti uusi ja outo. Kun aikuinen auttoi kuulokuvan luomisessa ja herätteli lasten mielikuvitusta esimerkiksiäänillä, lapset rohkaistuivat itsekkin kokeilemaan äänimaiseman luomista.

Ohjeistuksessa yritimme käyttää mahdollisimman vähän sanoja. Näin tehtävänannoista saatiin mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia ohjeita, jotka lasten oli helpompi sisäistää ja muistaa. Tarkoituksena oli jättää tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle. Tarvittaessa toistimme tehtävän. Tästä hyvä esimerkkiharjoitus oli sellainen, jossa lapset liikkuvat tilassa musiikin soidessa. Kun musiikki lakkasi, opettaja sanoi tehtävän: ”Tehkää auto/kukkaruukku/yms.” Lapsi sai itse keksiä, miten hän tehtävän toteutti. Kaikki ratkaisut olivat oikeita. Samalla lapsen sosiaaliset taidot aktivoituivat, kun hän joutui miettimään, miten annetun tehtävän voisi toteuttaa ryhmässä.

Työskentely Dooran kanssa oli mutkatonta ja helppoa. Pelasimme hyvin yhteen ja kommunikoimme välillä sanattomasti. Tehtävänjako oli meille molemmille selvä. Tähän helpouteen vaikutti varmasti se, että tunsimme toisemme hyvin ja olimme tehneet paljon

teatteria yhdessä. Jaoimme saman arvomaailman ja opetusperiaatteet. Molempien mielestä varsinkin tässä teatterimuskarissa tärkeää oli lapsilähtöisyys, se että lapsi todella oli luova tekijä prosessissa.

Olisiko tämän voinut toteuttaa yhdellä opettajalla? Kyllä varmaan olisi, mutta silloin käytäntö olisi ollut hyvin erilainen. Kahden opettajan yhteistyö mahdollisti sujuvan etenemisen tunneilla, kun toinen opettaja pystyi ohjeistamaan lapsia rauhassa, samalla kun toinen opettaja hoiti käytännön, kuten toi soittimet lapsille tai vastasi säästyksestä. Lapset olisivat luultavasti tarvinneet enemmän sanallista rohkaisua tehtävien alkuun, jos esimerkiksi leikkivää toista aikuista ei olisi ollut käytettävissä. Jossain vaiheessa edessä voi hyvinkin olla tilanne, jolloin päädyimme kokeilemaan tämän konseptin muokkaamista yhden opettajan vastuulle, mutta silloin joistakin käytännteistä on vain joustettava. Onneksi konsepti itsessään on jo niin joustava ja muokkautuva, että myös yhden opettajan versiota on mahdollista kehittää.

4 Teatterimuskarituntien sisältö

Tässä luvussa kerron teatterimuskarin kokeilujakson etenemisen ja selitän teatterimuskarituntien rakenteen. Kuvailen tunneilla käytettyjä harjoitteita ja esittelen niiden taustalla olleet pedagogiset tavoitteet.

4.1 Ensimmäinen teatterimuskaritunti

Ensimmäisellä kerralla aloitimme työskentelyn toivottamalla lapset tervetulleiksi teatterimuskariin. Kerroimme mitä teatterimuskarin pitää sisällään, jotta kaikilla olisi jokin kuva tulevista kerroista ja siitä, että opetus oli menossa esitystä kohti. Aloitimme nimilaululla, jonka aikana lapset saivat kertoa oman nimensä sekä päättää jonkinlaisen tavan liikkua tilassa. Kaikki toteuttivat ehdotetun liikkumistavan laulun aikana, jonka jälkeen seuraava lapsi sai vuoron. Tämän laulun tavoitteena oli tehdä lasten olo tervetulleeksi. Samalla opettajat oppivat ryhmäläisten nimet. Lapset saivat heti osallistua oman mielenkiintonsa mukaan. Lasten keksimät liikkeet vaihtelivat energiaa purkavasta juoksusta tasapainotehtäviin, kuten yhdellä jalalla hyppimiseen.

4.1.1 Virittäytyminen

Jatkoimme harjoitteella, jonka nimesimme *risotoksi*. Tämä nimi tulee siitä, että siinä on yhdistetty liikkeellisen ilmaisun harjoitteita, keskittymisharjoitteita, ohjeiden kuuntelua ja ryhmätyöharjoitteita. Harjoitteessa toteutettiin muuttuvaa liikkeellistä tehtävää musiikin soidessa ja musiikin pysähtyessä pysähdyttiin ja saatiin lisäohjeita. Tämän tehtävän tarkoitus oli saada lapset hereille ja kuulolle. Tehtävässä harjoiteltiin erilaisia liikekieliä lähtien kävelystä ja edeten tasapainoiluun ja ”lentämiseen.” Oman kehon hahmottamista ja hallintaa treenattiin esimerkiksi ohjeilla: ”maahan saa osua vai yksi jalka ja käsi” tai ”maahan saa osua vain peppu.” Eri tyyppiset musiikkiohjeet toimivat mielikuvituksen apuna tukien liikettä. Samalla otettiin kontaktia kaveriin sekä koko ryhmään. Harjoitteen alussa jokainen lapsi liikkui yksilönä, mutta lopussa koko ryhmä toimi jo yhtenä yksikkönä.

Lisäksi harjoittelimme tilan hahmottamista. Vapaassa kävelyssä lapset lähtivät helposti seuraamaan toisia, minkä lopputuloksena he pyörivät yhteistä kehää. Esimerkin avulla he kuitenkin laajensivat kulkuaan koko tilaan, jossa he liikkuvat sikin sokin. Tehtävät ”mene mahdollisimman kauas muista” sekä ”mene mahdollisimman lähelle muita” auttoivat lapsia hahmottamaan paitsi tilan kokoa myös muiden ihmisten suhdetta tilaan. Onneksemme meillä oli loistava sali tähän tarkoitukseen.

Edellinen harjoitus johti siihen, että toinen vetäjästä lähti johdattamaan joukkoa lyhdyn avulla ympäri tilaa aarretta etsien. Taustalla soi *Lastenmusiikkiorkesteri Ammuu!*:n kappale *Aarretta etsien*. Joukko kulki opettajan perässä seuraa johtajaa -tyylillä. Etsintä tapahtui eri tasoissa, välillä kurkattiin penkkien alle ja välillä kurkoteltiin kattoon. Sanoja ei tarvittu, lapset tajusivat kyllä mikä oli homman nimi. Tässä sujuvaksi siirtymäksi tarkoitettussa hetkessä oli myös pedagoginen ajatus mukana. Siirtymän aikana lapset saivat löyhästi harjoitella roolin ottamista. Emme sanallisesti ohjeistaneet lapsia ottamaan aarreenetsijän roolia, mutta silti musiikin ja opettajan esimerkin inspiroimana jokainen lapsi seikkaili tilassa kuvitteellisista aarretta etsien. Lapset saattoivat saada *esteettisen kahdentumisen* kokemuksen, jossa fiktiivinen ja realistinen maailma kohtasivat. Samaan aikaan olimme kaikki turvallisessa opetustilassa, mutta fiktiivisessä maailmassa saatoimme olla ketä tahansa ja missä tahansa. Tässä harjoitteessa kahden opettajan yhteistyö oli merkittävässä asemassa, sillä toinen opettaja kaappasi lapset heti mukaan toimintaan, kun toinen opettaja viimeisteli edellisen harjoitteen ja vaihtoi seuraavaan harjoitteeseen sopivan musiikin, jolloin lasten taiteelliseen työskentelyyn ei tullut katkoa.

Lopulta etsintäjoukko päätyi luolaan, jossa peitettyinä lojui kolme aarretta. Olimme Dooran kanssa valinneet kolme hyvin erilaista esinettä ja piilottaneet ne huivien alle. Nyt koko porukka sai yhdessä tuumin osoittaa jotakin aarteista. Se aarre, jota suurin osa osoitti, tuli valituksi ja paljastui huivin alta. Muut aarteet laitettiin syrjään paljastamatta mitä ne olivat. Jokainen lapsi sai osallistua aarteen valintaan, mutta demokraattisesti suurimman äänimäärän saanut aarre voitti. Opettajina olimme asettaneet vaihtoehtoja, mutta lapset saivat tehdä lopullisen päätöksen.

4.1.2 Sadutus ja käsikirjoituksen synty

Tästä valitusta esineestä lapset saivat ryhmänä kertoa tarinan. *Sadutuksen* periaatteita noudattaen lapsille kerrottiin, että seuraavaa tarinaa ei oltu ennen kuultu ja se voisi olla mitä vain. Kerroimme, että kirjoittaisimme tarinan siten kuin lapset sen meille kertoisivat. Toinen opettajista antoi puheenvuoroja järjestyksessä ja toinen kirjoitti pikakirjoituksella tarinan muistiin sanatarkasti lasten mukaan (ks. liitteet 1 ja 2). Välillä lapsille luettiin tarina, jota he saivat muokata ja korjata sitä. Kun kaikki olivat saaneet vaikuttaa tarinaan ja kaikki olivat tyytyväisiä, tarina oli valmis. Näin saimme kerättyä tulevan esityksen tarinan ja rungon. Se tuli suoraan lapsilta, eikä aikuisella ollut sanavaltaa tarinan kulkuun.

Sadutus oli tärkeä osa teatterimuskarin rakentumista. Se ei ollut opetusmenetelmä, vaan toimintatapa, jossa *sadutettavia* eli tässä tapauksessa lapsia kuunneltiin. *Saduttajat* eli minä ja Doora emme ohjanneet satua, vaan lapsilla oli täysi päätösvalta siihen, millainen tarinasta tulisi. Karlsson (2005, 10) sanoo sadutuksen olevan ”ennen kaikkea vastavuoroiseen toimintakulttuuriin johdattava menetelmä.” Lapset saatiin sadutuksen avulla osallistumaan teatterimuskarin sisällön suunnitteluun ja toteutukseen.

Tunnin lopuksi teimme harjoitteen, jossa lauloimme tunnin alussa opeteltuun melodiaan uusilla sanoilla ”lähdetään nyt soittamahan luuliallalei.” Säkeistön aikana rytmimuna kulki lapselta toiselle piirissä. Kertosäkeen aikana se lapsi, jolle rytmimuna oli jäänyt, sai soittaa sitä. Uusi säkeistö toi piiriin aina uuden rytmimunan, kunnes jokaisella lapsella oli oma rytmimuna soitettavana. Tämä harjoite trenasi ryhmän yhteistyötä sekä toimi sääntöleikkinä. Koko ryhmä toimi samojen sääntöjen mukaan, jolla loimme pohjaa yhteisen esityksen rakentumiselle, jonka on perustuttava yhteistyöhön ja ryhmähenkeen. Lisäksi lapset harjoittelivat laulua, jonka tiesimme tulevan mukaan esitykseen. Tämä harjoite oli myös ensimmäinen kosketus soittamiseen, joka myös siirtyi esitykselliseen lopputulokseen.

Hatturyhmän kanssa tämän soittotehtävän jälkeen oli aika lopettaa tunti. Lauloimme loppulaulun tunnin loppumisen merkiksi. Laulun aikana lapselle mahdollistettiin siirtyminen tunnin asioista, rooleista ja leikeistä takaisin normaaliin päiväkotipäivään. Laulu kertoi tunnin loppuvan, jolloin se ei tullut kenellekään yllätyksenä.

Karhuryhmän kanssa ehdimme tehdä vielä keskittymisharjoituksen ennen lopettamista. Istuimme kaikki lattialle piiriin, suljimme silmät ja hengitimme pari kertaa syvään. Kuuntelimme opetustilan ääniä ja nimesimme ne hiljaa mielessämme. Tunnustelimme miltä omassa kehossa tuntui. Avasimme silmät raolleen ja painoimme mieleen kolme asiaa, joita näimme. Tämän harjoituksen avulla lapset rauhoittuivat ja keskittyivät yhteen aistihavaintoon kerralla. He harjoittelivat läsnäoloa ja opettelivat havaitsemaan omassa kehossa tapahtuvia asioita.

Keskittymisharjoitus johti ääni-improvisoituun maisemaan. Doora aloitti tekemällä tuulen huminaa. Lapset istuivat piirissä silmät kiinni. Kun he tunsivat kevyen kosketuksen selässään, he saivat yhtyä tuulen huminaan. Jonkin ajan päästä tuuli muuttui vedenalaiseksi maisemaksi. Seurasin ohjeissani lasten luomaa tarinaa karhusta, joka meni uimaan, syömään kalaa ja lopuksi nukkumaan (ks. liite 2). Väritimme kaiken yhdessä äänellä.

Miksi tämä harjoitus onnistui: Olimme rauhoittuneet ja avanneet kuuloaistin herkäksi. Kaksi opettajaa mahdollisti sen, että toinen oli esimerkkinä ja toinen rohkaisi lapsia ja antoi impulsseja. Ensin oli helpompi liittyä samaan ääneen kuin keksiä kokonaan oma. Koska äänimaisema mukaili lasten omaa tarinaa, se oli lapsille jo tuttua. Tällainen rauhallinen tunnin lopetus loppulaulun kanssa mahdollisti hetkeen keskittymisen, rauhoittumisen ja joustavan siirtymisen kohti päivän muita askareita.

4.2 Toinen teatterimuskaritunti

Toiselle kerralle olimme lasten tarinoiden pohjalta rakentaneet dramaturgian ja sitä kautta lavastuksen. Tarinoissa oli samanlaisia paikkoja, joten lavastimme metsän leikki-puilla, luolan flyygelin alle ja sinisistä patjoista veden (kuva 1). Toisella kertaa tunsimme jo lapsia jonkin verran, mutta aloitimme silti samasta laulusta kuin ensimmäisellä kertaa, jotta lapsilla olisi jo jotain tuttua tunnin alussa.

Kuvio 1. Esimerkki lavastuksesta

4.2.1 Roolijako

Tälle tunnille olimme valmistelleet tarinan pohjalta roolijaon. Hatturyhmän rooleja merkasi päähine. Päähineet jaettiin laulun aikana ja jokainen sai sanoa, millainen hattu hänellä oli. Esimerkiksi ”minulla on etsintä-/vanha/oranssi hattu.” Päähineet jaettiin lapsille ennen roolien paljastumista. Roolijako oli todella vaikea juttu, sillä meillä oli vain yhden kerran kokemus lapsista. Emme siis käytännössä ollenkaan tiedäneet, miten lapset pärjäisivät annettujen roolien kanssa. Teimme jaon ja kysyimme lapsilta sopiko se heille. Kaikille ei sopinut, jolloin vaihdoimme jonkun muun kanssa päikseen rooleja tai sitten keksimme jonkin muun tarinaan sopivan hahmon. Lopulta roolijako miellytti kaikkia. Lapset olivat myös joustavia tässä, mikä oli todella mukavaa. Olin onnellinen myös siitä, että he uskalsivat sanoa oman mielipiteensä rohkeasti ääneen.

Olisimme voineet tehdä roolituksen yhdessä lasten kanssa, jos meillä olisi ollut enemmän aikaa. Jouduimme Dooran kanssa tekemään ratkaisun, joka maksimoi teatterimuskaritunneilla harjoitteisiin käytetyn ajan ja teimme roolijaon tällä kertaa itse. Roolijaon olisi voinut toteuttaa siten, että lapset olisivat saaneet itse valita roolinsa. Tämä olisi voinut johtaa ristiriitoihin, jos moni olisi halunnut saman roolin. Roolituksen olisi myös voinut tehdä vaikka arpomalla, jolloin roolitus olisi ollut sattumanvarainen. Meidän ratkaisumme palveli mielestämme tätä teatterimuskaria parhaiten.

4.2.2 Liikkeellinen ilmaisu

Toistimme saman risottoharjoitteen kuin ensimmäisellä kerralla, jossa musiikin soidessa liikuttiin ja tauolla pysähdyttiin. Harjoitteen tavoitteet olivat samat kuin edellisellä tunnilla. Lisäksi harjoittelimme tarinassa olevia ja lopulliseen esitykseen tulevia elementtejä, kuten vankilaa ja erilaisia tapoja liikkua. Koska lapset olivat kirjoittaneet tarinaan vankilan, he saivat keksiä, miten he halusivat sen ryhmässä toteuttaa (kuva 2).

Toisella opetustunnilla harjoitteet olivat lähtökohtaisesti molemmilla ryhmillä samat, mutta lasten erilaisten tarinoiden takia harjoittelimme niissä eri sisältöjä. Karhuryhmä harjoitteli tunnin alussa uimaliikkeitä kaloina ja karhuina. Olimme jakaneet lapset kaloiksi ja karhuiksi tarinan pohjalta. Lapset eivät vielä tässä vaiheessa tieneet omaa rooliaan, mutta harjoittelivat silti kyseessä olevan eläimen tapaa uida. Uinti tapahtui tutun ”luulial-lalei”-kansanlaulumelodian avulla. Uimisen lisäksi harjoittelimme esityksen elementtejä liikkeen avulla, kuten karhukävelyä, nukkumista ja saalistusta. Tässä lapset pääsivät eläytymään omaan rooliinsa, joko karhuna tai kalana. Roolia lähestyttiin toiminnan eli liikkeellisen ilmaisun kautta.

Kuvio 2. Lasten näkemys vankilasta

4.2.3 Äänellinen ilmaisu

Tällä tunnilla harjoittelimme esityksen kaikki elementit. Loimme hatturyhmän kanssa edellä mainitulla tavalla sekä metsään että luolaan sijoittuvan äänimaisemat, joihin lapset rohkeasti lähtivät mukaan. Lisäksi harjoittelimme lyhyen merirosvolaulun, jonka olimme Dooran kanssa valinneet esitykseen. Ideaalitulanteessa olisimme tehneet lasten kanssa merirosvolaulun itse, mutta aikataulullisista syistä jouduimme jättämään sen pois ja otimme valmiin laulun mukaan.

Mainitsin aiemmin, miten lapset saivat kertoa roolia merkitsevästä päähineestään jotain. Nämä huomiot pääsivät laulun sanoituksiksi. Näin saimme tarinaan sopivat sanat kansanlauluun. Esityksessä kuultiin siis muun muassa lasten sanoitus: ”Minulla on litteä hattu luuliallalei.”

Karhuryhmän kanssa teimme metsäisen äänimaiseman sekä luola-äänimaiseman samaan tapaan kuin edellisen tunnin lopussa olen kuvannut. Karhuryhmä sai opeteltavaksi pienen kalalaulun, jonka olimme opettajina valinneet. Tämän kappalevalinnan syynä oli taas kerran tiukka aikataulu.

Karhuryhmän kanssa sovelsimme äänimaisemaharjoitetta ja teimme uni-äänimaiseman soittimilla. Soittimia olivat rytmikapulat, kehärumpu, bassopalat, rytmimunat ja marakasit. Lapset saivat vuorollaan valita itselleen soittimen. Testasimme soittimia sekä harjoittelimme musiikillista tutti – soolo -vuorottelua. Mietimme yhdessä missä kohdissa tarinassa oli uni-äänimaiseman paikka. Harjoittelimme näihin kahteen kohtaan repliikki-iskut. Kun tarinassa sanottiin: ”se meni nukkumaan”, lapset tiesivät äänimaiseman alkavan (ks. liite 2). Tämä harjoite treenasi sekä musiikillisen muodon että draamallisen muodon hahmottumista.

4.3 Kolmas teatterimuskaritunti

Kolmannella tunnilla meillä olikin jo esityspäivä. Tämän tunnin tavoitteet olivat esiintymiskokemuksen saaminen ja ryhmän yhteen pelaaminen. Halusimme lasten saavan positiivisen kokemuksen esiintymisestä ja halusimme osoittaa, miten hienoa taidetta lapset osaavat tuoda näkyväksi.

Kolmas teatterimuskaritunti toteutettiin samaan tapaan kuin edellisetkin tunnit. Toinen pienryhmä odotti viereisessä tilassa päiväkodin henkilökunnan kanssa samaan aikaan kun toinen pienryhmä työskenteli teatterimuskarissa. Ensimmäisenä tunnille tuli hatturyhmä ja karhuryhmä odotti toisessa tilassa. Koska esiintyminen on jännittävää, juttelimme lasten kanssa etukäteen mitä teatterimuskaritunnin aikana oli tapahtumassa, jotta ryhmillä olisi mahdollisimman paljon aikaa varautua ”ensi-iltaan”. Käytimme tunnin alusta aikaa siihen, että kertasimme lavalla tapahtuvat kulut ja jokaisen omat tehtävät. Muistelimme yhdessä laulut ja soitot, puimme rooliasut ja valmistauduimme esitykseen. Lapset saivat kertoa omat tuntemuksensa ja jos joku asia tuntui epämiellyttävältä, muutimme sen.

Lopputunnista kutsuimme yleisöksi odotusvuorossa olleen pienryhmän sekä mukana olleen päiväkodin henkilökunnan ja Lasten Taidetalo Pessin kulttuurituottaja Jaana Niinivirran. Esityksessä toinen opettajista luki lasten tarinan ääneen. Lapset näyttelivät tapahtumat sitä mukaan kuin tarina eteni. He toivat tarinan tapahtumat näkyviksi yleisölle laulaen, soittaen, liikkeellisen ilmaisun ja näyttelijäntyön myötä. Lapset toteuttivat vakaan leikillisyyden periaatetta - he leikkivät lavalla tosissaan.

Lapset suoriutuivat osastaan loistavasti! Kaikki muistivat tapahtumat, vaikka harjoitusaika olikin ollut lyhyt. Tunnelmat olivat iloiset esityksen jälkeen ja lapset saivat paljon kehuja toisen ryhmän lapsilta sekä heidän omilta opettajiltaan. Esityksen jälkeen pyysimme yleisönä olleen ryhmän vielä hetkeksi toiseen tilaan siksi aikaa, kun juttelimme lasten kanssa tuntemuksista, joita esiintyminen teatterimuskarissa oli herättänyt. Tuntemukset tuntuivat olevan kaikilla positiiviset. Tunnin lopetuksen merkiksi lauloimme lopulaulun ja kiitimme lapsia koko teatterimuskarijaksosta. Hatturyhmän tunnin jälkeen teimme ryhmien vaihdon ja toteutimme karhuryhmän tunnin käyttäen samoja toimintaperiaatteita.

5 Palautteet

Saimme teatterimuskarista palautetta lapsilta, päiväkodin henkilökunnalta sekä Lasten taidetalo Pessin kulttuurituottajalta Jaana Niinivirralla. Haastattelimme heitä kaikkia heti teatterimuskarin päätyttyä ja äänitimme haastattelut. Näistä äänitteistä olen purkanut palautteet kolmeen alalukuun: lasten haastattelu, päiväkodin palaute ja Lasten taidetalo Pessin palaute. Tässä opinnäytetyössä lainatut haastatteluotteet on muokattu helpommin luettavaan muotoon.

5.1 Lasten haastattelu

Lapsia haastattelimme ryhmänä. Kysyimme alla olevat kysymykset. Laadimme kysymykset avoimeen muotoon, ettei niihin voisi vastata yhdellä sanalla kyllä tai ei. Silti ryhmähaastattelun takia lapset vastasivat usein samalla tavalla kuin edelliseltä olivat vastanneet, emmekä saaneet niin laajaa ja kattavaa vastausmateriaalia kuin olimme toivoneet.

- 1) Miltä tuntui olla esityksessä ja teatterimuskarissa?

Lapset: ”Hyvältä ja kivalta.”

- 2) Mitä muistatte edellisiltä kerroilta, kun tavattiin?

”Oli hyviä.”

Alma: ”Muistatko jonkun jutun, mikä oli erityisen hyvä?”

”Se luola-juttu.”

”Oli kivaa”

”Oli kiva harjoitella esitystä.”

”Oli kiva laulaa yhdessä.”

- 3) Mikä oli mukava/kiva/positiivinen juttu, mitä tehtiin?

”Luola.”

”Kaikki!”

- 4) Mikä oli sellaista, mikä ei tuntunut hyvälle?

”Ei mikään!”

Doora: ”Jos ei uskalla sanoa, että oli joku sellainen juttu, mistä ei tykännyt, niin voi silti nostaa käden ylös, että oli joku, mikä harmitti vähän.”

Kukaan ei nostanut kättä. Halusimme tällä tavalla mahdollistaa lapsille rehellisen tavan vastata. Ryhmän paine vaikutti selvästi siihen, miten lapset uskalsivat, osasivat tai halusivat antaa palautetta.

5) Oliko jotain, minkä olisimme voineet tehdä toisella tavalla?

"Ei!"

Doora: "Jos mietitään, mitä kaikkea meillä oli. Oli karhuesitys ja hattuesitys ja oli rosvoja, kaloja, lintuja, oli vankiloita, laulamista, soittamista."

Alma: "liikkumista"

Doora: "Liikkumista oli. Mitä muuta tai erilaista me olisimme voineet vielä tehdä?"

"Hippaa!"

"Tasapainoilla"

"Piilosta"

"Hypätä"

"Välillä hypittiin siellä."

"Mutta olisi ollut hyppynaru kiva."

6) Tuleeko teille mieleen joku juttu, mitä me, Doora tai Alma, olisimme voineet tehdä toisella tavalla?

"Ei."

7) Oliko joku uusi juttu, mitä et ollut aiemmin tehnyt?

"Kaikki."

Kuten vastauksesta huomaa, palautteen antaminen oli mennyt tässä vaiheessa lasten mielissä leikin puolelle ja vastauksia huudeltiin ilman, että edes ymmärrettiin kysyttyä kysymystä. Kokeilin siis vielä kerran.

Alma: "Ai et ollut mitään tehnyt aiemmin, niinkö? Kaikki oli uutta? Okei."

"Kaikki!"

Alma: "No nyt tuntuu vähän hassulta, kuulkaas. Minä luulen, että aika moni teistä on laulanut ennenkin."

"Minä olen ainakin!"

Emme siis onnistuneet saamaan järkevää vastausta tähän kysymykseen. Tässä vaiheessa haastattelua päätimme siis siirtyä tehtävään, jossa kysyimme kysymyksen ja lapset nostivat käden ylös, jos olivat ensimmäistä kertaa tekemässä kyseistä juttua. Tällä tavalla esiin nousivat uusi paikka (oppimisympäristö) ja uusi opettaja (Doora tai Alma). Joillakin lapsilla oli ensimmäistä kertaa roolivaatteet päällä. Esiintyminen oli myös osalle uusi juttu.

8) Oliko jotain mitä olitte aiemmin jo tehneet?

Doora: "Joku oli ainakin laulanut."

"Esiintynyt"

"Juossut"

"Hippaa"

"Minä olen soittanut pianoa."

9) Minkälaista oli esiintyminen?

"Kivaa."

Doora: "Miltä muulta se esiintyminen vaikutti?"

Päiväkodin henkilökunta: "Miltä se tuntui, kun tuli yleisöä?"

"Hyvältä."

Tässä vaiheessa yksi lapsi paljastaa, että toista lasta pelotti. Kyseinen lapsi kiistää.

Alma: "Jännittikö jotakuta? Minua ainakin jännitti."

Kukaan ei myönnä. Jännitys on luonnollinen reaktio uuteen tilanteeseen, ja kuten yllä olevasta dialogista näkee, esiintyminen oli tilanteena ainakin osalle lapsista uusi. Teimme esiintymisestä lapsille mahdollisimman helppoa ja matalakynnyksistä. Emme yrittäneet mahduttaa lapsia mihinkään valmiiseen muottiin valmiin näytelmätekstin tai roolien myötä. Sen sijaan lapset saivat luoda oman tarinan ja vaikuttaa lavan tapahtumiin. Luultavasti jännitys olisi lisääntynyt lasten keskuudessa, jos olisimme käyttäneet leikkisanaston (kuten: "saat olla karhu") sijaan teatterisanastoa (kuten roolisuoritus tai roolin eläytyminen). Käytettävän sanaston ymmärrettävyydellä on merkittävä osa siinä, kuinka jännittävänä tilanne koetaan. Nyt jännitystä havaittiin vain yhdellä lapsella, joka luultavasti ryhmäpaineen alla ei uskaltanut sitä itse myöntää. Uskon kuitenkin kaikkien lasten jännittäneen vähän, koska se on niin luonnollista. Onneksi jännitys ei vaikuttanut lamaannuttavasti kehenkään ja kaikki selviytyivät esiintymistilanteesta upeasti.

10) Jokainen saa vielä sano yhden sanan, joka liittyy tähän teatterimuskariin. Se voi olla mitä tahansa. Saa sanoa saman, kun kaveri, mutta nyt voi yrittää keksiä ihan oman sanan.

”Hyvä.”

”Kiva.”

”Karhu.”

Opettajat kiittivät palautteesta.

5.2 Päiväkodin palaute

Pyysimme palautetta myös päiväkodin henkilökunnalta. Kysyimme miten käytännön järjestelyt toimivat ja oliko lapsiryhmän vaikeaa siirtyä Lasten taidetalo Pessille useaan kertaan. Siirtymät eivät aiheuttaneet ongelmia. Lapset olivat kuulemma tottuneet retkeilemään paljon, joten he olivat tottuneet kävelyyn. Harmittavasti päiväkodissa oli teatterimuskarin aikana kova tautiepidemia, joka vaikeutti aikuisten osallistumista. Onneksi sijaisten avulla matkat onnistuivat. Lapset pysyivät pääosin terveinä ja vain yksi lapsi joutui jättämään teatterimuskarin kesken.

Tuliko teatterimuskarin myötä jotain uutta, mitä päiväkodissa ei muuten olisi tarjottu lapsille? Kyllä. Vaikka päiväkodissa sadutetaan paljon, ei näitä satuja ole viety näyttämölle. Tarjosimme päiväkodille siis idean, miten esimerkiksi lasten päiväkodissa kertomia satuja voisi jalostaa jatkoleikkeihin ja yhdistää draamakasvatukseen. Jatkoideana esille nousi se, että lapset voisivat itse askarrella rooliasut keksimäänsä tarinaan. Tämä idea kuulosti minun korviini upealta. Harmi, ettei tämän teatterimuskarikokeilun aikana ollut tällaiseen mahdollisuutta. Laulut saivat myös palautetta, niiden oli koettu olevan toimivia ja kivoja. Soittamisesta lapset kuulemma pitivät paljon.

Miten lasten osallistuminen onnistui? Projektimme nähtiin lapsia osallistavana toimintana, johon pyrimmekin. Keskustelimme päiväkodin henkilöstön kanssa laulujen valinnoista ja siitä, miten lapset olisivat voineet enemmän osallistua ja toisaalta siitä, olisiko se ollut tarpeellista. Saimme myös myönteistä palautetta siitä, että myös ne lapset olivat hyvin mukana, jotka eivät puhuneet suomea omana äidinkielenään. Kieli ei tosiaankaan ollut kynnykskysymys tässä prosessissa, sillä kuten jo sanottua, jokainen sai osallistua tavallaan. Koen, että tämä on teatterimuskarissa tärkeää.

Kehittämisideoina esille nousi toisen pienryhmän odotuksen minimointi. Odottavalle ryhmälle voisi jatkossa keksiä ohjatumpaa tekemistä piirtämisen ja lukemisen sijaan. Esimerkiksi tässä voisi askarrella rekvisiittaa tai lavasteita. Keskustelun loppuksi pääsimme vielä sellaiseen ratkaisuun, että toimitimme puhtaaksi kirjoitetut tarinat päiväkotiin jatko-
leikkejä sekä vanhempia varten.

Päiväkodin henkilöstön mielestä teatterimuskarit ryhmäytti lapsia. Nämä lapset muodostavat yhdessä ensi vuonna esikouluryhmän ja henkilökunta koki teatterimuskarin prosessin tulleen lapsille loistavaan aikaan ryhmäytymisen kannalta (kuva 3). Oli mukavaa huomata meidän tarjonnan konkreettista apua päiväkodille.

Kuvio 3. Kadonnut hattu -esityksessä ryhmäytyneet lapset

5.3 Lasten taidetalo Pessin kulttuurituottajan palaute

Kulttuurituottaja Jaana Niinivirta mahdollisti teatterimuskarin kokeilujakson toteutumisen Taidetalo Pessin tiloissa. Hän pääsi katsomaan karhuryhmän taiteellisen ulostulon. Tämän jälkeen jäimme juttelemaan kolmestaan projektin kulusta. Minulla ja Dooralla ei ollut

valmiita kysymyksiä Jaanalle, vaan keskustelu oli vapaata ja kysymyksiä esitettiin puolin ja toisin. Olen nostanut tähän esille muutamia tärkeitä huomioita.

Niinivirta oli viehättynyt lasten osallisuudesta. Hän toi esille sen, että hänen käsityksensä mukaan muskareissa yleensä käytetään valmista materiaalia. Hänen mielestään oli mukavaa, että me esimerkiksi sanoitimme lauluja yhdessä lasten kanssa. Toki puhuimme siitä, että jos teatterimuskari olisi ollut hiukan pidempi, olisimme voineet sävellyttää lapsia aivan eri tavalla luoden täysin lasten omaa musiikillista materiaalia. Niinivirta piti siitä, että annoimme lapsille sanoituksellisen työkalun, sillä vaikka jotkut lapset sanoittavat ja säveltävät luonnostaan, eivät kaikki sitä tee.

Niinivirta arvioi kokeiluamme seuraavasti:

”Tämä oli parempaa kuin mitä osasin odottaa. Juuri tuollainen lasten osallistaminen on nyt päivän sana. Te olette oikealla asialla oikeaan aikaan.”

Keskustelussa nousi myös esille se, että ennen leikit ehkä olivat tarkasti ylhäältä päin annettuja, mutta nykyään lapset pelaavat enemmän pelejä, jotka taas ovat tarkasti ohjelmoituja. Niinivirta mietti, että lasten oma vapaa leikki on saattanut vähentyä ja senkin takia on hienoa, että omaa luovuutta voi tuoda esille teatterimuskarissa.

Miten muskarin ja teatterin yhdistäminen onnistui? Niinivirran mielestä tällainen teatterimuskari pitäisi saada jatkuvaksi harrastustoiminnaksi. Hän toivoi meidän kehittävän formaatista yleisesti harjoitetun taideopetuksen muodon. Niinivirta nosti esille sen mahdollisuuden, että tätä harrastusmuotoa markkinoisi eri yhdistyksille iltaharrastukseksi tai veisi suoraan päiväkotiin. Mietimme myös työpajatoimintaa viikonlopuiksi. Niinivirta ei sulkenut pois yhteistyön mahdollisuutta Taidetalo Pessin kanssa myös tulevaisuudessa. Niinivirta kommentoi myös, että kahden opettajan työskentely toimi, sillä molemmilla opettajilla oli vahva pedagoginen osaaminen sekä musiikin, että teatterin puolelta. Lopuksi hän totesi: ”Te olette tosi hyvällä asialla” ja kannusti meitä eteenpäin sanoen: ”Teette tästä itsellenne ammatin.”

6 Kehittämisideat ja työn arviointi

Jaana Niinivirran palautteen loppuun kiteytyy myös meidän tavoitteemme. Haluamme kehittää tätä konseptia ja tehdä siitä mahdollisimman toimivan. Ehkä mahdollisesti saamme tästä tulevaisuudessa myös leipämme. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia vuodelle 2025 -julkaisuun on kirjattu seuraavalla tavalla *kulttuuripolitiikan tavoitealueet ja tavoitteet* -kohtaan alaotsikolla *Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin*: ”Osallisuus kulttuuriin on lisääntynyt ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa ovat kaventuneet” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Teatterimuskarin voisi olla meidän tapamme tuoda kulttuuri lähemmäksi jokaista.

Teatterimuskarin kokeilujakso oli erilainen kuin millaiseksi sen Dooran kanssa suunnitelimme. Suurin muutos oli kurssin pituus. Olimme suunnitelleet kurssin puolivuotiseksi kokonaisuudeksi, jossa lapsilla olisi yksi tunti opetusta viikossa. Tulimme tästä jo paljon vastaan ja ehdotimme aikataulujen puitteissa Pessille seitsemän opetuskerran kokonaisuutta. Lopulta meidän oli tyytyminen vain kolmen opetuskerran pätkään, joten kokonaisuus muokkautui paljon matkalla.

Edellä mainitusta syystä jouduimme pudottamaan paljon pois ja tekemään kompromisseja. Kolme tuntia on lyhyt aika, kun se sisältää lapsiin tutustumisen, materiaalin keräämisen sekä esityksen valmistamisen ja esittämisen. Jos lapsiryhmät olisivat olleet meille jo entuudestaan tutut, tämä aikataulu ei olisi ollut niin haastava. Olisimme voineet muokata tehtävistä vielä enemmän juuri näitä lapsia palvelevia. Varsinkin roolituksen koimme vaikeaksi, koska jouduimme tekemään sen aivan mututuntumalla, emmekä tienneet lasten vahvuuksia. Toisaalta tämä oli vain yksi osa kurssia, joten haluaisin ajatella, ettei se ollut iso miinus. Kuitenkin sekä omien että Dooran kokemuksista tiedän, että ylhäältäpäin annettu roolitus voi olla todella määrittelevä ja vaikuttaa paljon lapsen käsitykseen itsestään ja osaamisestaan. Toivon, että kaikki lapset kokivat toiminnan mielekkäänä.

Suureksi harmikseni emme ehtineet myöskään paneutua lasten sävellyttämiseen. Toiveeni oli, että lapset olisivat itse saaneet säveltää ja sanoittaa biisit esityksiin. Nyt jouduimme tekemään sellaisen valinnan, että lapset sanoittivat kansanlauluun pätkiä. Lisäsimme lasten tarinoiden pohjalta mukaan kaksi pientä valmista laulua. Toki mukana oli lasten soittama improvisoitu kappale, mutta sitäkin olisin jalostanut pidemmälle esimerkiksi suunnittelemalla lasten kanssa tarkemmin musiikillista muotoa. Teatterimuskarin kehittäessä lisäisin näitä elementtejä toimintaan.

Teatterimuskarissa raapaisimme näyttelijäntyöllisiä harjoitteita. Harjoitteiden syventäminen sekä teatterin termistön harjoittaminen olisivat luonnollinen jatkumo. Yhteishenkeä ja sosiaalista kanssakäymistä harjoittavilla tehtävillä lapset treenaavat niin taidemaailmassa kuin vaikka koulussa tarvittavia ryhmätyö- sekä tunnetaitoja.

Kuten päiväkodin palautteessa tuli ilmi, myös rekvisiitan ja lavastuksen valmistamiseen ja tekemiseen voisi käyttää lasten luovuutta ja kykyjä. Tällä kertaa käytimme Lasten Taidetalo Pessin omistamia kankaita sekä muita lavastuselementtejä. Rekvisiittana käytimme tätä tarkoitusta varten hankkimiamme hattuja sekä muita rooliasuja ja tavaroita.

Miten muskarin ja teatterin yhdistäminen onnistui? Yhdistäminen onnistui helposti, koska muskarissa teatteri on jo elementtinä läsnä. Nostimme teatterin taideintegraation muotona suurempaan osaan teatterimuskaritunteja kuin mitä se perinteisellä muskaritunnilla on. Suuressa osassa tämän yhdistämisen onnistumista oli molempien opettajien laaja ammattitaito. Musiikkikasvatuksellisen osaamisen lisäksi meillä molemmilla on vahva teatteritausta, jonka vuoksi harjoitteita ei ollut vaikea keksiä ja soveltaa teatterimuskarin tarpeeseen sopiviksi.

Kuinka lapset osallistuivat sisällön tuottamiseen teatterimuskarissa ja miksi se onnistui? Heti kokeilujakson alussa jaoin lapset kahteen pienryhmään. Pienemmässä ryhmässä lapsien oli helpompaa tulla kuulluksi. Heidän oli helpompi ilmaista omia ideoitaan ja vaikuttaa esimerkiksi tarinan syntyyn. Ilmapiiri ja aikuisten asenne vaikuttivat siihen, miten lasten tuottamat ideat otettiin huomioon. Meillä oli Dooran kanssa lähtökohtaisesti vahva luotto siihen, että lasten ideat olisivat toimivia ja käyttökelpoisia ja usein jopa paljon parempia kuin mitä aikuiset olisivat keksineet. Teettämämme harjoitteet rohkaisivat lasta käyttämään omaa mielikuvitustaan. Tehtävien suorittamiseen ei ollut oikeaa tai väärää tapaa.

Lapset loivat tarinan, jonka ympärille teatterimuskarin rakentui. He saivat vaikuttaa roolitukseen sekä rooliasuihinsa. He sanoittivat lauluja ja loivat äänimaisemia. Lisäksi jokaisessa harjoitteessa he saivat tuoda esille omia ideoitaan harjoitteen sisällä, kuten millä tavoin he halusivat koko ryhmän liikkuvan tilassa.

Minun ja Dooran yhteistyö toimi, koska tunsimme toisemme hyvin ennen teatterimuskaria. Tiesimme jakavamme saman arvomaailman niin opetustyössä kuin taiteellisessa ilmaisussa. Luotimme toisiimme ja halusimme yhdessä saada projektin onnistumaan. Työmme jakautui tasapuolisesti. Suunnittelimme jokaisen teatterimuskarikerran huolellisesti etukäteen ja teimme työnjaon selväksi. Jokaisen tunnin jälkeen pohdimme yhdessä jatkoa ja teimme tarvittavat valmistelut. Tällä estimme sekaannusten ja mahdollisten riskitilojen syntyvän itse teatterimuskarin aikana.

Lapset ryhmäytyivät teatterimuskarin aikana. Tähän tavoitteeseen päästiin, koska teimme paljon ryhmäytymistä tukevia harjoitteita teatterimuskarin aikana. Haastoimme lapset toimimaan yhdessä koko ajan. Vaikka lapset toki tunsivat toisiaan jo valmiiksi teatterimuskariin tullessaan, heidät laitettiin uuteen tilanteeseen toimimaan uudella tavalla uusien ihmisten kanssa. Tämä muutos ravisutti väkisin ryhmädynamiikkaa. Lapsille kerrottiin teatterimuskarin aluksi, että tavoitteena oli tehdä yhdessä esitys. Tämä tieto lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sai lapset toimimaan yhdessä tavoitteen saavuttamiseksi.

Käytin teatterimuskarissa vahvasti ammatillista osaamistani. Teatterimuskari sisälsi kaikki varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytetyt työtavat. Lauloimme lauluja ja teimme äänellä äänimaisemia, soitimme erilaisia soittimia, liikuimme monipuolisesti ja kuuntelu oli läsnä lähes kaikissa harjoitteissa, mutta eritoten äänimaisemia luodessa. Viides työtapa eli taideintegraatio oli valtavan suuressa osassa, sillä kaikki teatteriharjoitteet voidaan lukea tämän työtavan alle. Koulutukseni oleelliset asiat eli varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö näkyivät vahvasti tässä projektissa. Pääsin hyödyntämään muissa yhteyksissä oppimiani draamaharjoitteita musiikkileikkikoulussa. Teatterimuskarin ikäryhmä oli minulle ennestään hyvin tuttu, joten harjoitteet oli helppo soveltaa juuri viisivuotiaille sopiviksi. Laajensin myös teatterimuskarin myötä omaa ammatillista verkostoani, sillä sain uusia työelämäkontakteja Lasten Taidetalo Pessistä sekä Vehnätien päiväkodista.

Jos teatterimuskaria aikoo tulevaisuudessa järjestää kurssimuotoisena, suosittelen ehdottomasti vähintään seitsemän kerran kokonaisuutta. Seitsemän opetustunnin aikana on kaksi kertaa enemmän aikaa paneutua työskentelyyn kuin mitä tämän pilotin aikana oli. Lisäksi jäisi yksi tunti esitykseen ja siihen valmistautumiseen. Pidemmällä kurssilla ehtisi paremmin tutustua lapsiin ja keskittyä ryhmäytymiseen. Taiteellisessa työssä voisi rauhassa syventyä näyttelijäntyön harjoitteisiin ja roolityöskentelyyn sekä rikkaampaan

orkestraatioon ja äänelliseen työskentelyyn. Esitys voisi koostua lasten itsensä luoman tarinan lisäksi heidän säveltämistään kappaleista, lasten suunnitteleman ja toteuttaman lavastuksen ja puvustuksen kanssa. Ihanteellinen ryhmäkoko kahden opettajan kanssa olisi mielestäni 1015 lasta.

7 Pohdinta

Teatterimuskarin oli mielestäni innostava opinnäytetyön aihe, sillä se mahdollisti monipuolisen työskentelyn. Sain paneutua taiteelliseen opetustyöhön loistavan työparin ja inspiroivien lasten kanssa, mutta myös pohtia omaa pedagogiikkaani tutustuen aiheesta kirjoitettuihin teoksiin. Koen, että teatterimuskarin vahvistaa lasten asemaa luovana tekijänä verrattuna perinteisenä nähtyyn musiikkileikkikoulutoimintaan.

Minun on todettava, että jos teatterimuskarin aikataululliset haasteet jättää huomiotta, kaikki sujui erinomaisesti. Yhteistyö niin Lasten Taidetalo Pessin kanssa kuin myös Vehnäntien päiväkodin kanssa onnistui loistavasti. Jos teatterimuskarin aikataulutukseen olisi halunnut etsiä ratkaisua, olisi meidän luultavasti pitänyt järjestää tämä kokeilujakso ihan eri ajankohtaan. Se ei kuitenkaan ollut mahdollista tässä tapauksessa, joten päätimme hyväksyä aikataulun, vaikka se oli tiukka ja kokeilujakso siten lyhyt.

Teatterimuskarin toiminnallisen osan eli itse teatterimuskarituntien dokumentointi sujui täysin ongelmitta. Äänitimme Dooran kanssa käydyt keskustelut koko projektin ajalta, suunnitteluvaiheesta purkuun asti. Tästä olikin tämän opinnäytetyön kirjoitusvaiheessa suunnattomasti apua, sillä kun aihetta pyöritteli monelta kantilta, jäi monta hyvää ajatusta helposti unohduksiin ilman äänityksen apua.

Opinnäytetyöprosessi on opettanut minua soveltamaan osaamistani musiikkipedagogina ja teatterin tekijänä. Pystyn ajattelemaan perinteisinä nähtyjä musiikkikasvatuksen harjoitteita draamallisesti niin, että harjoitteen ilmaisullisia puolia korostetaan. Samoin koen oppineeni näkemään draamaharjoitteiden soveltuvuuden lapsiryhmille osana taidekasvatuksellista kokonaisuutta.

Teatterimuskarin kokeilu oli toki lyhyt, mutta tarpeellinen. Tämä kokeilu antoi tärkeää tietoa käytännön järjestelyjen hoitamisesta ja saimme sen avulla paljon kehittämiside-

oita, mutta ennen kaikkea se todisti konseptin olevan hyvä ja toimiva. Näen teatterimuskarin rakenteen sopivan parhaiten pitkäjänteiseen harrastustoimintaan. Kerran viikossa oleva opetustunti opettaisi kaikkien tässä opinnäytetyössä mainittujen asioiden lisäksi lapsille pitkäjänteisyyttä ja sitoutumista. Paras tulevaisuudenkuva olisi saada teatterimuskarin taiteen perusopetuksen piiriin musiikkikasvatuksen, kuten soitonopetuksen ja musiikkileikkikoulutoiminnan sekä harrastusteatteritoiminnan rinnalle.

Meillä oli päässäme visio, jonka toimivuudesta ei ollut takeita. Teatterimuskarin kokeilujaksosta saamamme kokemuksen ja palautteen myötä saimme vakuuden konseptin toimivuudesta. Jouduimme kuitenkin kamppailemaan tavoitteiden ja aikataulullisten haasteiden kanssa. Kurssin tiivistäminen vain kolmeen opetuskertaan pakotti meidät pohtimaan sitä, mikä teatterimuskarissa todella oli tärkeää. Se kiteytyy mielestäni kahteen asiaan: lapsilähtöiseen luovuuteen ja monitaiteelliseen vapauteen ilmaista itseään.

Koen tärkeäksi, että lapset saivat positiivisen kuvan taiteen tekemisestä teatterimuskarin keinoin. Toivon tämän kokemuksen jääneen lasten mieliin voimaannuttavana kokemuksena omista mahdollisuuksista ja kyvystä. Tällainen taidekokemus kasvattaa lapsen itsetuntoa, antaa voimavaroja kohdata uusia haasteita ja luo pohjaa positiiviseen suhtautumiseen taidetta ja luovia menetelmiä kohtaa.

Teatterimuskarin jatkaa kehittymistään. Seuraavaksi suuntaamme keväällä 2018 tapahtuvaa teatterimuskarikurssia kohti. Tuleva kurssi poikkeaa tässä opinnäytetyössä esitellystä teatterimuskarimuodosta siten, että tuleva kurssi on räätälöity perheille. Meillä on edessämme haaste, kun oppilaat koostuvat sekä lapsista että aikuisista, jotka ovat kurssilaisina täysin tasa-arvoisia. Samalla pääsemme tutkimaan, miten eri ikäryhmät vaikuttavat opetukseen. Uskon, että draamakasvatuksen työkalujen myötä jokainen ryhmäläinen löytää oman luovuutensa ja leikkimielisyytensä. Tunnetaitoja ja ryhmätöitä lisäävien harjoitteiden kautta kurssilaiset voivat unohtaa ikään sidotut auktoriteettirakenteet ja heittäytyä monitaiteelliseen työskentelyyn toisten taitoja kunnioittaen. Tällöin saamme aikaan joustavan ja luovan teatterimuskariryhmän, jonka kanssa saamme jälleen tutkia teatterimuskarin voimin syntyneitä aivan uutta oppilaslähtöistä taidetta.

Lähteet

Bowles, Emma 2015. Isona minusta tulee lapsi. Opinnäytetyö. Centria-ammattikorkeakoulu.

Haapamäki-Niemi, Heljä; Julin, Anita; Kauppinen, Anneli; Koskela, Lasse; Mikkola, Anne-Maria; Nuolijärvi, Pirkko; Valkonen, Kaija 2005. Äidinkieli ja kirjallisuus käsikirja. 1-3. painos. Helsinki: WSOY.

Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikillisuus – Draamakasvatusta opettajille. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Karlsson, Liisa 2005. Sadutus - avain osallistavaan toimintakulttuuriin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Numminen, Katariina 2011. Tekstin ja esityksen suhde nykyteatterissa. Ruuskanen, Annukka (toim.) 2011. Nykyteatterikirja - 2000-luvun alun uusi skene. Helsinki: Like Kustannus Oy. 22-39.

Nurmi, Timo, Rekiaro, Ilkka, Rekiaro, Päivi 2005. Kultainen sivistyssanakirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Ojanen, Tuija, Ritmala, Marjo, Siven, Tuula, Vihunen, Riitta, Vilen Marika 2011. Lapsen aika. WSOYpro Oy.

Opetushallitus 2017. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. http://oph.fi/download/186919_Taiteen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf (Luettu 16.9.2017).

Opetushallitus 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. <http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf> (Luettu 25.10.2017).

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025.<<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>> (Luettu 8.10.2017).

Seppälä, Mikko-Olavi, Tanskanen, Katri 2010. Suomen teatteri ja draama. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Tast, Sylvia, Vilpas, Birgitta 2011. Kasvattajan vallankäytön portaat varhaiskasvatuksessa. Lapsen tukeminen osallisuuteen, kehityspsykologinen näkökulma. Sylvia Tastin luento 29.9.2017 Metropolia Ammattikorkeakoulussa.

Vantaan kaupunki 2017a <http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/kulttuuri/lapset_ja_nuoret/taidetalo_pessi> (Luettu 25.10.2017)

Vantaan kaupunki 2017b. <http://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/palvelut/paivakodit/tikkurila/vehnatie_paivakoti> (Luettu 25.10.2017)

Wilson, Glenn D. 1994/ 2003. Esittävän taiteen psykologia. Psychology for performing artists. Suom. Toppi, Anne. UNIPress Ab.

Palautekeskustelut:

Päiväkotiryhmä Vehnätien päiväkodista. Haastattelu: 19.5.2017.

Niinivirta, Jaana 2017. Kulttuurituottaja. Lasten Taidetalo Pessi. Palautekeskustelu: 19.5.2017.

Tiainen, Jaana 2017. Päiväkodin henkilökunta, Vehnätien päiväkoti. Palautekeskustelu: 19.5.2017.

Lasten tarina**Kadonnut hattu**

Olipa kerran mies, joka hukkasi tämän hatun metsään. Sen hatun löysi joku ja sitten se otti sen. Tavallinen mies. Ja se piti melkein aina sitä hattua. Sitten joku rosvo otti sen pois. Se tavallinen mies kutsu poliisin ja se poliisi laitto rosvon vankilaan. Sitten ne poliisit kätki sen jonnekin luolaan. Ja sit sen hatun löysi merirosvot. Rosvo menee kotiin.

11.5.2017 Ryhmän seitsemän lasta

Lasten tarina

Kolme pientä karhua

Olipa kerran pikkukarhu, joka eli luolassa. Se meni syömään kalaa. Se meni juomaan vettä. Ja sitten se palasi luolaan. Se meni nukkumaan ja sitte heräsi. Sitten meni kalaa syömään. Se näki sen äitin ja isin. Ja sit se meni ottaa saaliin kalaa. Ja se meni nukku-
maan. Sitten se heräsi ja meni äitin ja isin luokse. Se rupes leikkii. Sitten se meni syö-
mään kalaa. Ja sitten meni juomaan vettä. Sitten pikkukarhu ja isi ja äiti meni uimaan.

11.5.2017 Ryhmän seitsemän lasta

Suostumus kuvatahtiointiin

SUOSTUMUS KUVATALTIOINTIIN

Suostun, että lastani _____ saa videokuvata ja valokuvata teatterimuskaritunneilla (toukokuu 2017) Doora Tarnasen ja Alma-Ruut Karjalaisen ohjauksessa. Kuvamateriaalia hyödynnetään ohjaustyötä parantavan palautteen antoon ohjaajan kanssa ja osana opinnäytetyötä Metropolia ammattikorkeakoulussa.

Pvm:

Allekirjoitus:

Nimenselvennys: